

ELS MENORS ESTRANGERS INDOCUMENTATS NO ACOMPANYATS (MEINA)¹

BUTLLETÍ DE DIFUSIÓ DE RECERQUES

INVEBREU

Introducció

El fenomen de la migració de menors estrangers indocumentats no acompanyats (MEINA, a partir d'ara) és una situació fins fa poc desconeguda a Espanya i relativament nova arreu de la Unió Europea. En alguns països amb forta tradició immigratòria es va començar a produir a començaments dels anys 90, però ha estat a partir de 1997 que es fa notar significativament, també a Catalunya, tant pel nombre de nous arribats, com per la problemàtica específica que presenten.

La necessitat fonamental que va motivar l'inici de la recerca que presentem en aquest *Invesbreu* va ser la manca d'informació que existia per poder analitzar i abordar aquest fenomen de forma adequada: no hi havia cap estudi o registre que recollís el nombre de MEINA diferents arribats a Catalunya ni a cap altra comunitat autònoma; tampoc es tenia massa informació sobre el perfil i les necessitats específiques d'aquests menors. Aquesta situació preocupava i interessava tant a la llavors Direcció General d'Atenció al Menor, com al Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada (CEJFE), organismes que depenien en aquell moment del Departament de Justícia de la Ge-

Introducción

El fenómeno de la emigración de menores solos y sin referente familiar adulto que los acompañe (MEINA a partir de ahora) es una situación hasta hace poco desconocida en España y relativamente nueva en el resto de la Unión Europea. Algunos países con fuerte tradición migratoria empezaron a conocerla a principios de los años 90, pero fue a partir de 1997 cuando empezó a notarse de forma significativa, también en Cataluña, tanto por el número de recién llegados, como por la problemática específica que presentan.

El principal fundamento que motivó el inicio de la investigación que presentamos en este *Invesbreu* fue la falta de información que existía para poder analizar y abordar este fenómeno de manera adecuada: no existía ningún estudio o registro que recogiera el número total de MEINA llegados a Cataluña ni a ninguna otra comunidad autónoma; tampoco se tenía información concisa sobre el perfil y las necesidades específicas de estos menores. Esta situación preocupaba y era del interés de la entonces conocida como Dirección General de Atención al Menor y también del Centro de Estudios Jurídicos y Formación Especializada (CEJFE), organismos que dependían en ese momento del

neralitat de Catalunya² i que conjuntament van promoure aquesta recerca. El CEJFE ha estat l'encarregat de dur-la a terme dins del seu programa d'investigació pròpia.

La finalitat de la recerca que presentem va ser intentar aportar la màxima informació sobre els *MEINA* arribats a Catalunya que pogués facilitar la presa de decisions sobre les polítiques a emprendre, les propostes d'intervenció a fer i l'optimització i adaptació dels programes i recursos que se'ls destinen. Com veurem reflectit en els objectius, aquest recull i aquesta anàlisi d'informació se centrarà en aquelles dades que aportin una visió global de qui són aquests menors, d'on vénen i per què, quin ha estat el seu projecte migratori fins el moment d'arribar a Catalunya i en quina situació han viscut aquí.

Objectius

1. Quants són els *MEINA* arribats a Catalunya entre l'1 de gener de 1998 i el 31 de maig de 2002
 - 1.1. Quants han estat atesos per la Direcció General d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (DGAIA, a partir d'ara) en el període estudiat.
 - 1.2. Quants han estat atesos per altres institucions en el mateix període.
 - 1.3. Quants han tingut una sola presentació a la DGAIA.
 - 1.4. Quants eren menors i quants eren majors en la primera identificació.
 - 1.5. Esbrinar a quants se'ls va encertar l'edat mitjançant proves radiològiques, un cop es van poder contrastar els resultats d'aquestes proves amb l'edat registrada en la seva documentació oficial, i d'aquesta manera donar informació sobre la fiabilitat d'aquests proves.
2. Qui són i d'on venen
 - 2.1. Conèixer les característiques personals dels *MEINA* que arriben a les dependències de la DGAIA.
 - 2.2. Conèixer la seva situació sociofamiliar al país d'origen.

² Arran de la reestructuració de diferents departaments de la Generalitat de Catalunya (Decret 253/2002), actualment la Direcció General d'Atenció al Menor s'anomena Direcció General d'Atenció a la Infància i a l'Adolescència i ha passat a dependre del Departament de Benestar i Família. El Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada depèn del que ara s'anomena Departament de Justícia i Interior.

Departamento de Justicia de la Generalitat de Cataluña² y que, conjuntamente, promovieron este estudio. El CEJFE ha sido el encargado de llevarla a cabo dentro de su programa de investigación propia.

La finalidad de la investigación que ahora presentamos era aportar la máxima información sobre los *MEINA* que han llegado a Cataluña para facilitar la toma de decisiones sobre las políticas a seguir, las propuestas de intervención a realizar, así como la optimización y adaptación de los programas y recursos que se les destinan. Como veremos reflejado en los objetivos, la recogida de información y su análisis se centran en aquellos datos que aportan una visión global de quiénes son estos menores, de dónde vienen y porqué, cuál ha sido su proyecto migratorio hasta el momento de llegar a Cataluña y cuál ha sido su situación aquí.

Objetivos

1. Cuántos *MEINA* han llegado a Cataluña entre el 1 de Enero de 1998 y el 31 de Mayo de 2002
 - 1.1. Cuántos han sido atendidos por la Dirección General de Atención a la Infancia y la Adolescencia (DGAIA, a partir de ahora) en el período estudiado.
 - 1.2. Cuántos han sido atendidos por otras instituciones en el mismo período.
 - 1.3. Cuántos han pasado una sola vez por la DGAIA
 - 1.4. Cuántos eran menores y cuantos eran mayores de edad en la primera presentación.
 - 1.5. Averiguar el grado de coincidencia de las pruebas radiológicas como herramienta de determinación de la edad, una vez se han podido contrastar los resultados de las pruebas con la documentación oficial obtenida con posterioridad y dar así una aproximación sobre la fiabilidad de estas pruebas.
2. Quiénes son y de dónde vienen
 - 2.1. Conocer las características personales de los *MEINA* que llegan a las dependencias de la DGAIA.
 - 2.2. Conocer su situación sociofamiliar en el país de origen.

² A partir de la reestructuración de diferentes departamentos de la Generalitat de Cataluña, (Decreto 253/2002), actualmente la Dirección General de Atención al Menor se llama Dirección General de Atención a la Infancia y la Adolescencia y ha pasado a depender del Departamento de Bienestar y Familia. El Centro de Estudios Jurídicos y Formación Especializada depende del que ahora se llama Departamento de Justicia y Interior

3. Com han vingut i què busquen

- 3.1. Conèixer la trajectòria migratòria (fins arribar a Catalunya i dins de Catalunya).
- 3.2. Quan i com es va iniciar el viatge.
- 3.3. Com venen, amb qui, quin trajecte han fet, temps d'estada a cada lloc. Documentació amb què viatgen.
- 3.4. Institucions de protecció que els han atès i per què n'han marxat.
- 3.5. Referents familiars adults a Espanya o a altres països de la UE, grau de parentesc dels referents adults, situació legal dels familiars.
- 3.6. Motius que els porten a establir-se en un lloc o a canviar de lloc.
- 3.7. Expectatives que tenen en arribar i demandes que fan.
- 3.8. Amb quina realitat es troben (lleis, irregularitat, riscos al carrer, distància entre expectatives i realitat, etc.).

4. Situació a Catalunya

- 4.1. Quines respostes han trobat i valoració que en fan.
- 4.2. Temps que porten a Catalunya.
- 4.3. Qüestions que han obtingut: permís de residència, treball, coneixement dels idiomes oficials, estudis, etc.
- 4.4. Contactes amb recursos de la DGAIA: presentacions, recursos utilitzats.
- 4.5. Contacte que han tingut amb la justícia penal.
- 4.6. Contactes amb d'altres recursos.
- 4.7. Participació en activitats formatives i de lleure.
- 4.8. Condicions de vida a Catalunya.

5. De totes les variables estudiades (personals, sociofamiliars, de trajectòria migratòria, d'expectatives, etc.) esbrinar si n'hi ha que poden explicar la facilitat o la dificultat dels *MEINA* per iniciar processos d'integració.

Metodologia

La població objecte de l'estudi està constituïda per tots els *MEINA* arribats a Catalunya entre l'1 de gener de 1998 i el 31 de maig de 2002.

La investigació pren com a punt de partida l'any 1998 perquè va ser en aquest moment que es va posar en marxa a la DGAIA a Barcelona un registre fotogràfic i un altre d'alias que van permetre recollir en un sol expedient tots els noms, filiacions i presentacions que un mateix *MEINA* podia anar acumulant al llarg del temps. D'aquesta manera es va evitar la duplicitat d'expedients oberts sobre una

3. Cómo han venido y qué buscan

- 3.1. Conocer su trayectoria migratoria (hasta llegar a Cataluña y dentro de Cataluña).
- 3.2. Cuándo y cómo se inició el viaje.
- 3.3. Cómo vienen, con quién, qué trayecto han seguido, cuánto tiempo han estado en cada sitio, con qué documentación viajan.
- 3.4. Referentes familiares adultos en España o en otros países de la UE, grado de parentesco de esos parientes y situación legal de los mismos.
- 3.5. Motivos que les llevan a establecerse en un sitio o a cambiar.
- 3.6. Expectativas que tienen al llegar y demandas que hacen.
- 3.7. Realidad con la que se encuentran (leyes, irregularidad, riesgos en la calle, distancia entre sus expectativas y la realidad, etc.)

4. Situación en Cataluña

- 4.1. Qué respuestas han encontrado y su valoración.
- 4.2. Tiempo que llevan en Cataluña.
- 4.3. Cuestiones que han obtenido: permiso de residencia, de trabajo, conocimiento de idiomas oficiales, estudios, etc.
- 4.4. Contactos con recursos de la DGAIA: presentaciones, recursos utilizados.
- 4.5. Contacto con la justicia penal.
- 4.6. Contactos con otros recursos.
- 4.7. Participación en actividades formativas y de tiempo libre.
- 4.8. Condiciones de vida en Cataluña.

5. De todas las variables estudiadas (personales, sociofamiliars, de trayecto migratorio, de expectativas, etc.), averiguar si hay algunas que puedan explicar la facilidad o la dificultad de los *MEINA* para iniciar procesos de integración.

Metodología

La población objeto del estudio está constituïda por todos los *MEINA* llegados a Cataluña entre el 1 de Enero de 1998 y el 31 de Mayo de 2002.

La investigación toma como punto de partida el año 1998 porque fue en ese momento cuando se puso en marcha en la DGAIA de Barcelona un registro fotogràfic y otro de alias que permitían recoger en un solo expediente todos los nombres, filiacions y presentaciones que un mismo *MEINA* podía ir acumulando a lo largo del tiempo. De esta manera se evitó la multiplicidad de expedientes abiertos de

mateixa persona, cosa que anteriorment era freqüent, i per primer cop es va fer possible donar dades quantitatives fiables. La data de tancament del període d'estudi correspon al moment en què es va començar a fer el buidat dels expedients i el treball de camp, que es van dur a terme entre els mesos de juny i octubre de 2002.

Aquesta recerca és descriptiva i quantitativa. S'ha fet servir com instrument metodològic fonamental una plantilla de registre amb 138 qüestions que reflectien totes les variables objecte d'estudi i que s'ha emprat per al recull sistemàtic de tota la informació. Les fonts d'obtenció d'aquesta informació han estat tres:

- a) Els expedients dels *MEINA* a la DGAIA de tota Catalunya. L'explotació d'aquesta font va consistir en la lectura, anàlisi i síntesi de les dades secundàries que s'hi recollien i el traspàs de la part del seu contingut considerada rellevant, a la plantilla de registre.
- b) Els professionals que treballaven amb els *MEINA* (per obtenir aquelles dades que no estaven disponibles als expedients) i, en determinats casos, els propis *MEINA* que es trobaven localitzables en el moment de l'estudi i als quals aquests professionals tenien la possibilitat de preguntar en cas que desconeguessin la informació que els demanàvem. A partir d'aquesta font s'ha obtingut la part de dades primàries de la recerca.
- c) Els expedients oberts a la Direcció General de Justícia juvenil (DGJJ, a partir d'ara) corresponents als *MEINA* de la població objecte d'estudi.

Els resultats es van traslladar a una base de dades que posteriorment ha estat tractada en SPSS-pc per a una anàlisi bivariada de les variables incloses en l'estudi, segons els objectius i les hipòtesis prèviament concretades.

Algunes de les dades d'aquesta recerca s'han obtingut del total de la població estudiada (***MEINA dades generals***). D'altres, però, ha estat impossible obtenir-les de tota la població, ja que ni els expedients les recollien, ni els menors estaven localitzables. Per aquest motiu, en la investigació s'han diferenciat diversos subgrups objecte d'estudi que han permès obtenir i analitzar dades específiques diverses:

MEINA vigents. Constitueixen aquest grup aquells *MEINA* que estaven localitzables per a l'Administració a Catalunya en el moment del tan-

una misma persona, que, con anterioridad a la existencia de esos ficheros, era frecuente. Este avance permitió dar datos cuantitativamente fiables. La fecha de cierre del estudio corresponde al momento en que se inició el vaciado de expedientes y el trabajo de campo, que se realizó entre los meses comprendidos entre Junio y Octubre de 2002.

Se trata de un estudio descriptivo y cuantitativo. Como instrumento metodológico principal se ha utilizado una plantilla de registro con 138 preguntas que reflejan todas las variables objeto de estudio y que se han utilizado para la recogida sistemática de toda la información. Las fuentes de las que se ha recogido han sido tres:

- a) Los expedientes de los *MEINA* en la DGAIA de toda Cataluña. La explotación de esta fuente de datos consistió en la lectura, análisis y síntesis de los datos secundarios que se recogieron y el traspaso de la parte del contenido que se consideró relevante, a la plantilla de registro.
- b) Los profesionales que trabajaban con los *MEINA* (para obtener aquellos datos que no estaban disponibles en los expedientes) y, en determinados casos, los propios *MEINA* que se encontraban localizables en el momento de realizar el estudio y a quienes los profesionales tuvieron ocasión de preguntar la información que resultara desconocida. A partir de esta fuente, se obtuvieron parte de los datos primarios de la investigación.
- c) Los expedientes abiertos de la Dirección General de Justicia juvenil (DGJJ, a partir de ahora) correspondientes a los *MEINA* de la población objeto de estudio.

Los resultados se traspasaron a una base de datos que posteriormente se trató en SPSS-pc para un análisis divariado de las variables incluidas en el estudio, según los objetivos y las hipótesis previamente concretadas.

Parte de los datos se han obtenido del total de la población estudiada (***MEINA datos generales***). Otros datos, no ha sido posible obtenerlos de toda la población, ya que ni los expedientes los recogían, ni los menores estaban localizables. Por este motivo, en la investigación se han diferenciado diferentes subgrupos objeto de estudio, lo cual ha permitido obtener y analizar datos específicos diversos:

MEINA vigentes. Este grupo lo constituyen aquellos *MEINA* que estaban localizables para la Administración de Cataluña en el momento de cierre del

cament de l'estudi, es a dir, el 31 de maig de 2002. Dins d'aquest grup hem diferenciat els que anomenem **MEINA vigents integrats**, que són aquells que es trobaven en recursos estables de la xarxa de protecció de menors, i els **MEINA vigents no integrats**, que són aquells que utilitzaven només recursos d'urgències, sense tenir un recurs estable.

MEINA infractors. Constitueixen aquest grup aquells **MEINA** que han comès, presumptament o provada, algun tipus de fet delictiu. Estan diferenciats en dos subgrups: **MEINA JJ**, que són aquells que tenen expedient obert a la DGJJ, i **MEINA autoinformat**, que són aquells dels quals no es té constància que tinguin expedient obert a la DGJJ però que se sap que han comès algun fet delictiu per altres vies.

Un altre aspecte metodològic a assenyalar és que els resultats de la recerca i les conclusions es van exposar a un grup d'experts i professionals del camp, per tal de contrastar determinats resultats i la seva interpretació. Aquesta confrontació i la duta a terme amb els continguts extrets de la revisió bibliogràfica, considerem que donen més força a les conclusions i especialment a aquelles extretes sobre un percentatge baix de població.

Finalment, volem destacar algunes incidències metodològiques que s'han produït al llarg d'aquesta recerca i que cal tenir en compte a l'hora d'interpretar correctament les conclusions que es recullen a l'apartat següent. Aquestes incidències són:

- a) **La identificació.** El procés d'identificació iniciat al Servei d'Urgències de la DGAIA a Barcelona l'any 98 ha permès que es pogués fer aquesta recerca, que si no hagués estat impossible. Malgrat això, el cert és que hem tingut moltes dificultats per identificar i reconèixer els subjectes objecte d'estudi quan hem volgut seguir la seva trajectòria per altres serveis (delegacions territorials o DGJJ) perquè no hi havia un sistema únic i coordinat d'identificació. Aquest fet ha implicat problemes per constituir el subgrup de **MEINA JJ** (que es detallen en el text de la recerca) i pot haver portat a alguna errada en el recompte de subjectes diferents.
- b) **La dificultat d'obtenir informació dels propis MEINA.** Ja sigui per manca de confiança en l'adult, per la por a ser retornats, per la picaresca respecte a l'edat, per la vergonya per parlar dels problemes de la família, etc., el cert és que ha estat difícil obtenir informació de les fonts primà-

estudio, es decir, el 31 de Mayo de 2002. Dentro de este grupo hemos diferenciado los que nombramos **MEINA vigentes integrados**, que serían aquéllos que se encontraban en recursos estables de la red de protección de menores y los **MEINA vigentes no integrados**, que serían aquéllos que utilizaban únicamente y de forma puntual recursos de urgencias, sin entrar a formar parte de los recursos de la red de protección de menores.

MEINA infractores. Lo constituyen aquellos **MEINA** que han cometido, presuntamente o de forma probada, algún tipo de hecho delictivo. Los diferenciamos en dos subgrupos: **MEINA JJ**, que serían los que tienen abierto expediente en la DGJJ y **MEINA autoinformados**, que responden a la característica de haber cometido algún tipo de hecho delictivo pero no existir constancia que tengan abierto expediente en la DGJJ.

Un último aspecto metodológico a remarcar es que los resultados de la investigación y las conclusiones se presentaron a un grupo de expertos y profesionales del ramo, para contrastar determinados resultados y su interpretación. Esta confrontación, y la llevada a cabo con los contenidos sacados de la revisión bibliográfica, consideramos que dan más consistencia a las conclusiones, especialmente a aquéllas sacadas con un bajo porcentaje de población.

No obstante, quisiéramos destacar algunas incidencias relacionadas con la metodología y que han de tenerse en cuenta a lo largo de toda la lectura del estudio:

- a) **La identificación.** El proceso de identificación iniciado en el Servicio de Urgencias de la DGAIA en Barcelona el año 98 ha permitido que se pueda realizar este estudio, que, de otro modo, no hubiera sido posible. Pese a ello, lo cierto es que hemos tenido muchas dificultades para identificar y reconocer a los sujetos objeto de estudio cuando hemos querido saber su trayectoria por otros servicios (delegaciones territoriales o DGJJ), porque no había un sistema único y coordinado de identificación. Esto ha implicado muchos problemas para constituir el subgrupo de **MEINA JJ** y puede haber representado que exista algún error en el recuento de sujetos diferentes.
- b) **La dificultad de obtener información de los propios MEINA.** Ya sea por la falta de confianza hacia el adulto, por el miedo a ser repatriados, por la picaresca respecto a la edad, por la

ries i la que s'obté és de dubtosa fiabilitat i rarament hi ha opcions a contrastar-la. Tot això s'ha de tenir en compte a l'hora d'interpretar determinades conclusions: hi ha diversos temes als quals responen pocs *MEINA*, i els que ho fan, no tenim manera de comprovar que responguin amb sinceritat, vista la situació en què es troben i el caràcter força privat de determinades preguntes.

c) **La dispersió i la manca de sistematització de la informació.** La informació es troba molt repartida en diferents llocs i expedients parcials. Els aspectes que es recullen a cada lloc són diferents segons allò que es consideri rellevant o prioritari. Si els criteris canvien amb el temps, cosa que hem constatat, també ho fan les dades que es recullen. Tot això ha fet impossible que poguéssim obtenir les mateixes dades d'anys diferents i molts aspectes només els podrem explicar en relació a la part de població de l'estudi que restava a Catalunya el 31 de maig de 2002 (*MEINA vigents*).

Finalment, per fer una correcta lectura de les conclusions següents, cal assenyalar que els percentatges que les il·lustren corresponen a grups d'estudi diferents segons el tema (*dades generals, vigents, integrats, infractors, etc.*).

vergüenza de tratar los problemas de la familia, etc., lo cierto es que ha sido difícil obtener información de las fuentes primarias y, la que se obtiene, tiene una dudosa fiabilidad al existir pocas opciones de contrastarla. Esto es necesario tenerlo en cuenta en el momento de interpretar determinadas conclusiones.

c) **La dispersión y la falta de sistematización de la información.** La información se encuentra muy repartida en diferentes sitios y expedientes parciales. Los aspectos que se recogen en cada uno son diferentes según aquello que se considere relevante o prioritario. Si los criterios cambian con el tiempo, cosa que hemos constatado, también lo hacen los datos que se recogen. Todo ello ha repercutido en que no se pudieran obtener los mismos datos de años diferentes y otros aspectos de los que sólo podremos explicar en relación a la parte de la población del estudio que sí se encontraba localizable en Cataluña a 31 de Mayo de 2002 (*MEINA vigentes*).

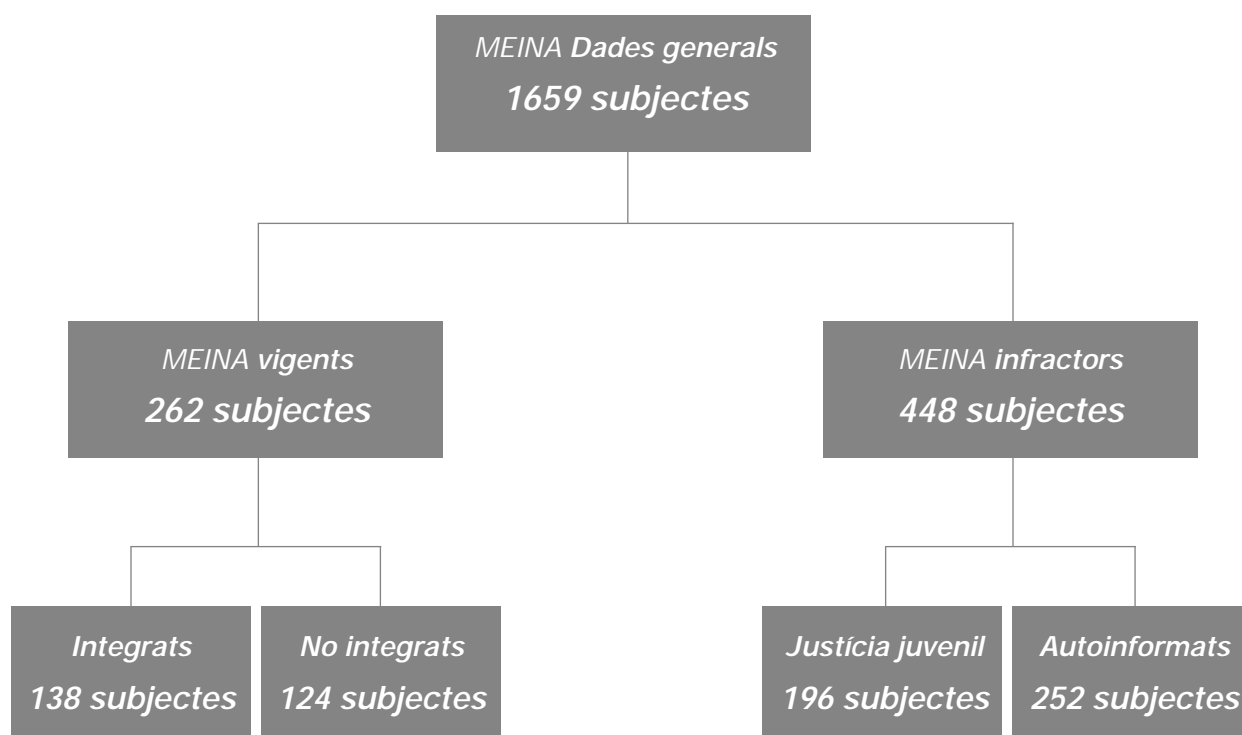
Presentamos a continuación las principales conclusiones, de las que señalamos que, los porcentajes que las ilustran, corresponden a grupos de estudio diferentes según el tema (*datos generales, vigentes, integrados, infractores, etc.*)

CONCLUSIONS

Les xifres

CONCLUSIONES

Las cifras

- El nombre de *MEINA* que ha arribat a Catalunya i ha tingut un expedient obert a la DGAIA durant el període estudiat (del 1.1.1998 al 31.5.2002) ha estat de 1.659 menors.
- Entre els 1.659 *MEINA* objecte d'aquest estudi, només hem trobat 50 noies (el 3% del total).
- Si la DGAIA no disposés d'un sistema d'identificació fotogràfica que permetés saber que menors que es presenten amb diversos noms diferents són la mateixa persona, estariem parlant de 3.041 *MEINA* (total de noms diferents enregistrats), és a dir, gairebé del doble. Aquesta és una primera evidència que permet veure la importància dels processos d'identificació si volem obtenir dades fiables sobre aquesta població.
- Del total de *MEINA* que componen l'estudi, 262 es trobaven localitzables a Catalunya el 31 de maig de 2002 (*vigents*). En aquest grup de *vigents* només hi ha 5 noies.
- De tot el grup de *vigents*, els que es trobaven sota mesures de protecció en recursos estables de l'Administració catalana eren 138 menors (*vigents integrats*) i 124 utilitzaven recursos no estables de la xarxa d'emergències catalana (*vigents no integrats*).
- El fenomen dels *MEINA* pren rellevància en nombre a partir de 1998. Fins llavors era un fenomen minoritari. L'any 2001 ha estat el més important en nombre de nous arribats. Els atemptats de l'11 de setembre van implicar un fre per a l'arribada irregular de *MEINA*. A partir de finals de 2002 sembla ser que es recupera el flux d'arribada del primer semestre de 2001.
- El nombre de *MEINA* que fa de Catalunya el seu destí migratori va augmentant de forma sostinguda durant els diversos anys de l'estudi, fins i tot quan va disminuir el nombre de nous arribats per l'efecte 11-S ja esmentat.

El perfil dels *MEINA* migrants que arriben a Catalunya i característiques sociofamiliars al seu país d'origen

- El gènere dels *MEINA* és majoritàriament masculí (97% són nois).
- L'origen dels *MEINA* és fonamentalment el Magrib: el 92% prové del Marroc i el 4,6% d'Algèria. Un 1,9% prové d'altres països del món i d'un 1,5% no tenim informació. Quasi la meitat dels marroquins provenen de la ciutat de Tànger.
- Malgrat que es tracta de pocs casos, l'estudi conclou que els subjectes que no provenen del Ma-

- El número de *MEINA* que ha arribat a Catalunya y ha tenido un expediente abierto en la DGAI durante el período estudiado (del 1.1.1998 al 31.5.2002) ha sido de 1.659 menores.
- Entre los 1.659 *MEINA*, sólo se han encontrado 50 chicas (el 3% del total).
- Si la DGAIA no dispusiera de un sistema de identificación fotográfica que permitiera saber que algunos menores se presentan con diferentes nombres y filiaciones, estaríamos hablando de 3.041 *MEINA* (total de nombres diferentes registrados), es decir, casi el doble. Ésta es una primera evidencia que permite distinguir la importancia de los procesos de identificación si se quieren obtener datos fiables de esta población.
- Del total de *MEINA* que componen el estudio, 262 se encontraban localizables en Cataluña el 31 de Mayo de 2002 (*vigentes*). En este grupo de *vigentes* sólo había 5 chicas.
- De todo el grupo de *vigentes*, los que se encontraban con medidas de protección en recursos estables de la Administración catalana eran 138 menores (*vigentes integrados*) y 124 utilizaban recursos no estables de la red de emergencias catalana (*vigentes no integrados*).
- El fenómeno de los *MEINA* empezó a tomar relevancia a partir de 1998. Hasta ese momento era minoritario. En el año 2001 se registró el número máximo de recién llegados. Los atentados del 11 de Septiembre implicaron un freno en la llegada irregular de *MEINA*. A partir de finales del 2002 parece ser que se recupera el flujo de llegada que se adquirió en el primer semestre de 2001.
- El número de *MEINA* que hace de Cataluña su destino migratorio ha ido aumentando de manera sostenida durante los diversos años del estudio, incluso cuando disminuía el número de recién llegados por el efecto 11-S comentado.

El perfil de los *MEINA* emigrados que llegan a Cataluña y características sociofamiliars en su país de origen

- El género de los *MEINA* es mayoritariamente masculino (97% son varones).
- La procedencia de los *MEINA* es fundamentalmente del Magreb: El 92% proviene de Marruecos y el 4,6% de Argelia. El resto de países del mundo se reparten el 1,9% y un 1,5% no contestan. Casi la mitad de los marroquíes proceden de la ciudad de Tànger.
- Los sujetos que no proceden del Magreb, pese a que se trata de pocos casos, a partir del estu-

grib presenten algunes característiques prou diferenciades.

- Pel que fa al subgrup de noies (50 noies) i en relació amb la nacionalitat, només tenim informació de 33 casos. D'aquestes 33 noies podem dir que majoritàriament no provenen del Magrib: 20 són de països europeus, 3 subsaharianes, 1 sud-americana i només 9 provenen del Marroc.
- L'edat de sortida dels joves del seu país i d'arribada primer a Espanya i després a Catalunya està entre els 14 i els 17 anys. La mitjana d'edat en el període de l'estudi s'ha situat en 15,7 anys, amb molt poca variació al llarg del temps.
- La família nuclear dels *MEINA* es troba al país d'origen: el 80,2% de *MEINA* no havien trencat els vincles familiars i eren les persones amb qui vivien abans de marxar.
- El nombre de familiars que vivien a la llar se situa entre 6 i 10 persones, en un habitatge amb poc espai i pocs equipaments. La família disposava de pocs mitjans de subsistència (només un membre hi aportava ingressos i aquests no eren ni estables ni suficients).
- Pel que fa al nivell d'estudis, hi ha un 19,7% d'analfabets, un 37,5% que han aconseguit completar els estudis de primària i un 9,1 que ho han fet amb els de secundària.
- L'edat en què abandonen els estudis se situa entre els 14 i els 17 anys (la qual cosa fa pensar en una escolarització irregular o tardana, si observem els nivells que assoleixen). Deixen d'estudiar per treballar i aportar ingressos a l'economia familiar. Com veuen que no se'n surten pren força la idea de marxar (només un 26,4% aconsegueix treballar de forma regular al seu país).
- El 73,3% no ha viscut al carrer al seu país. Els que ho han fet diuen que la causa fonamental han estat els problemes econòmics que ha patit la família. Per les nostres dades podem afirmar que no està relacionat el fet d'haver viscut al carrer al Marroc amb fer-ho després a Catalunya.
- El 50% dels *MEINA* tenen parents que han emigrat a Europa abans que ells (en el 41,2% dels casos són germans més grans). Els destins escollits per aquests parents són, per aquest ordre, Espanya, França, Itàlia i Bèlgica. Malgrat això, els *MEINA* arribats a Catalunya es troben majoritàriament sols: el 66,2% diuen que no tenen parents al nostre país i si els tenen, o no es localitzen o pel motiu que sigui no es queden a viure amb ells.

dió hemós podidó observar que presentan algunes característiques diferenciades de los magrebíes.

- Respecto al subgrupo de chicas, mayoritariamente no proceden del Magreb (un 72,7% son de otros países del mundo).
- La edad de salida de los jóvenes de su país y de llegada primero a España y luego a Cataluña, se sitúa entre los 14 y los 17 años. La media de edad del estudio está en los 15,7 años, con muy poca variación a lo largo de este período.
- La familia nuclear de los *MEINA* se encuentra en el país de origen: el 80,2% de los *MEINA* no habían roto los vínculos con ella y eran las personas con las que convivían antes de marcharse.
- El número de familiares que vivían en la vivienda se situaba entre 6 y 10 personas, en una vivienda con poco espacio y pocos equipamientos. Disponían de pocos medios de subsistencia (sólo un miembro aportaba ingresos y éstos no eran ni estables ni suficientes).
- En lo que respecta al nivel de estudios, hay un 19,7% de analfabetos, un 37,5% que ha conseguido completar los estudios de primaria y un 9,1% que lo ha hecho con la secundaria.
- La edad en la que abandonan los estudios oscila entre los 14 y los 17 años (cosa que hace pensar en una escolarización irregular o tardía, vistos los niveles que alcanzan). Dejan de estudiar para trabajar y, así, aportar ingresos a la economía familiar. Como ven que no lo consiguen, coge fuerza la idea de marcharse (sólo el 26,4% consigue trabajar de forma regular en su país).
- El 73,3% no ha vivido en la calle en su país. Los que sí lo han hecho atribuyen como causa principal los problemas económicos que ha sufrido la familia. Nuestros resultados no relacionan las variables de haber vivido en la calle en Marruecos con la de hacerlo posteriormente en Cataluña.
- El 50% de los *MEINA* tienen parientes que han emigrado a Europa antes que ellos (el 41,2% son hermanos mayores). Los destinos escogidos por estos parientes son, en este orden, España, Francia, Italia y Bélgica. Pese a ello, los *MEINA* que han llegado a Cataluña se encuentran mayoritariamente solos: el 66,2% dicen que no tienen parientes en nuestro país y si los tienen, o no los localizan o, por el motivo que sea, no se quedan a vivir con ellos.

Les característiques del viatge fins a Catalunya

- Si bé es pot afirmar que el viatge migratori es planifica amb el grup d'iguals, el 72,3% dels *MEINA* surten sols del seu país.
- El 84,5% dels *MEINA* manifesten que l'objectiu d'emigrar és trobar una feina.
- Les famílies es mostren d'acord amb la intenció de marxar dels menors en un 77,2% dels casos, malgrat no constitueixen un element actiu en la planificació del seu viatge. Els *MEINA* habitualment mantindran contacte amb la seva família (el 99% dels *MEINA* hi mantenen relació telefònica quinzenal).
- El lloc de sortida fonamental dels que arriben a Catalunya és el port de Tànger (80,2%) i el mitjà més escollit és sota les rodes d'un camió o autocar (81,1%). Majoritàriament diuen que no paguen per fer el viatge, ni utilitzen cap xarxa organitzada que es dediqui al tràfic de persones.
- Algesires és el primer lloc de la Península on solen arribar. També és el lloc des d'on s'han fet més repatriacions dels *MEINA* objecte d'estudi.
- A l'arribada el 45,3% recorre a compatriotes i en segon lloc a institucions, el 38%. El 60,2% reconeix haver estat institucionalitzat en altres llocs de l'Estat o d'Europa. Els motius que donen per marxar dels llocs o institucions és que o bé no era el seu destí, o bé no els agradava el que els oferien.
- El 77,2% no ha viscut cap repatriació.

Les perspectives dels *MEINA* a Catalunya

- La màxima concentració de *MEINA* a Catalunya es dona a Barcelona i l'àrea metropolitana (88,7%). És un fenomen fonamentalment urbà.
- Quan arriben, el 82,5% no porta cap tipus de documentació o ho declara així en les primeres presentacions que fa a la DGAIA.
- El 47,1% reconeix haver viscut al carrer a Catalunya.
- El 93,8% de *MEINA* està en desacord amb la possibilitat d'un eventual reagrupament familiar. També ho està un 86,5% de les seves famílies.
- El 77,7% diu que vol quedar-se a Catalunya. Malgrat això, hem observat molt dinamisme en el moviment de joves. Els expedients de *MEINA* vigents més antics daten de l'any 2000 i impliquen només el 16,8% dels vigents.

Las características del viaje hasta Cataluña

- Si bien podemos afirmar que el viaje migratorio se planifica con el grupo de iguales, el 72,3% de los *MEINA* salen solos de su país.
- El 84,5% de los *MEINA* manifiesta que el objetivo de la emigración es encontrar un trabajo.
- La familia, pese a no ser un elemento activo en la planificación de la marcha del menor, se muestra de acuerdo con su intención de hacerlo en un 77,2% de los casos. Los *MEINA* habitualmente siguen en contacto con la familia (el 99% de ellos mantiene relación telefónica quinzenal).
- El lugar de salida fundamental para los que llegan a Cataluña es el puerto de Tánger (80,2%) y el medio más escogido bajo las ruedas de un camión o un autocar (81,1%). Mayoritariamente dicen que no pagan por el viaje, ni utilizan ninguna red organizada que se dedique al tráfico de personas.
- Algeciras es el primer lugar de la península al que suelen llegar. También es el primer lugar desde donde se han realizado más repatriaciones de los *MEINA* objeto del estudio.
- Una vez en España, el 45,3% recurre a compatriotas y en segundo lugar a instituciones (un 38%). El 60,2% reconoce que ha estado institucionalizado en otros lugares del Estado o de Europa. Los motivos por los que se van de los sitios o de las instituciones es que, o bien no era su destino, o bien no les gustaba lo que les ofrecían.
- El 77,2% no ha vivido ninguna repatriación.

Las perspectivas de los *MEINA* en Cataluña

- La máxima concentración de *MEINA* en Cataluña se da en Barcelona y su área metropolitana (88,7%). Es un fenómeno fundamentalmente urbano. La zona de procedencia de los *MEINA* (Tánger, Casablanca, Tetuán, Nador, etc.) influye en la zona de destino que escogen.
- Cuando llegan, el 82,5%, no lleva ningún tipo de documentación o así lo declara en las primeras presentaciones que realiza en la DGAIA.
- El 47,1% reconoce haber vivido en la calle en Cataluña.
- El 93,8% de los *MEINA* no acepta la posibilidad de un eventual reagrupamiento familiar en el país de origen. Tampoco lo acepta un 86,5% de las familias.
- El 77,7% dice que quiere quedarse en Cataluña. Pese a ello, hemos observado un gran dinamismo y movilidad en los jóvenes. Los expedientes de los

- D'aquests *MEINA vigents*, el 51,9% tenen recursos estables, la resta utilitzen recursos d'urgències.
- Els *MEINA* coneixen molt millor el castellà (el 99% l'entenen) que el català (l'entenen només el 35,1%).

Algunes de les dades més significatives pel que fa a les perspectives dels *MEINA* a Catalunya, les hem extret de la comparació entre els *MEINA vigents integrats* i els *MEINA vigents no integrats*.

- El 49% dels *MEINA integrats* ha completat com a mínim els estudis de primària abans de marxar del seu país, mentre que els *MEINA no integrats* que ho han fet són el 44,2%.
- El 56,2% dels *MEINA integrats* ha passat per altres centres d'Espanya abans d'arribar a Catalunya. En aquest punt hi ha una important diferència amb els *MEINA no integrats*, que arriben al 67,7%.
- Una altra dada amb alta significació estadística que els distingeix és que els *integrats*, majoritàriament, no han viscut retorns al país d'origen, mentre que els *no integrats*, sí que n'han viscut.
- Els *MEINA integrats* tenen un alt percentatge de presentacions úniques al Servei d'Urgències de la DGAIA. Aquest percentatge és diferent en el cas dels *no integrats* i aquesta diferència és molt rellevant.
- També hi ha diferència amb relació a la comissió de fets delictius: només el 32,3% dels *integrats* n'ha comès, mentre que els *no integrats* ho han fet en un 80,2%. A més, segons les nostres dades, el 90,4% dels *integrats* no tenen obert expedient a la DGJJ, mentre que en el cas dels *no integrats* el percentatge baixa fins al 83,3%.
- Pel que fa al tema d'haver viscut al carrer, les dades obtingudes ens diuen que els *integrats* han viscut al carrer al país d'origen un 24,2% i a Catalunya un 46,9%, mentre que els *no integrats* han viscut al carrer al país d'origen un 31,3% i a Catalunya un 47,5%. Estadísticament aquestes diferències no tenen una alta significació, per la qual cosa, contràriament al que es podria pensar, el fet de viure al carrer no es constitueix en un indicador definitiu de la posterior integració en recursos de la xarxa social, segurament perquè hi ha un altre factor no controlat que possiblement podria influir, com és el temps que s'hi passa al carrer.

MEINA vigentes más antiguos son del año 2000 y suponen únicamente el 16,8% de los *vigentes*.

- De estos *MEINA vigentes*, el 51,9% está en recursos estables, mientras que el resto utilizan recursos de urgencias.
- Los *MEINA* conocen mucho mejor el castellano (el 99% lo entiende) que el catalán (lo entiende únicamente el 35,1%).

Algunos de los datos más significativos en lo que respecta a las perspectivas de los *MEINA* en Cataluña, los hemos sacado de la comparación entre los *MEINA vigentes integrados* y los *MEINA vigentes no integrados*.

- El 49% de los *MEINA integrados* ha completado como mínimo estudios de primaria antes de irse de su país, mientras que los *MEINA no integrados* los tienen en un 44,2%.
- El 56,2% de los *MEINA integrados* ha pasado por otros centros de España antes de llegar a Cataluña. Mientras que los *MEINA no integrados* han estado institucionalizados en un 67,7%.
- Otro dato con alta significación estadística que los distingue, es que los *integrados*, mayoritariamente, no han vivido repatriaciones, mientras que los *no integrados* sí que las han vivido.
- Los *MEINA integrados* tienen un alto porcentaje de presentaciones únicas al Servicio de Urgencias de la DGAIA. Este porcentaje es más bajo en el caso de los *no integrados*, siendo la diferencia muy relevante estadísticamente.
- También hay diferencia en relación a la comisión de hechos delictivos: sólo el 32,3% de los *integrados* ha cometido alguno, mientras que los *no integrados* lo han hecho en un 80,2%. Además, según nuestros datos, el 90,4% de los *integrados* no tiene abierto expediente en DGJJ, mientras que en el caso de los *no integrados* el porcentaje baja hasta el 83,3%.
- En lo que respecta al tema de haber vivido en la calle, los datos obtenidos nos dicen que los *integrados* han vivido en la calle en el país de origen un 24,2% y en Cataluña un 46,9%, mientras que los *no integrados* han vivido en la calle en el país de origen un 31,3% y en Cataluña un 47,5%. Estadísticamente estas diferencias no tienen una alta significación, y en contra de lo que se pudiera pensar, el hecho de vivir en la calle no constituye un indicador para definir la posterior integración en recursos de la red social. Seguramente hay otro factor no controlado que pueda influir, como el tiempo que pueda pasar el *MEINA* en la calle.

Els *MEINA infractors*

- Són el 27% del total de la població estudiada: 196 (11,8%) tenen o han tingut expedient obert a la DGJJ (*MEINA JJ*) i 252 més (15,2%) han reconegut haver participat en algun fet delictiu o sabem que ho han fet per altres fonts (*MEINA autoinformats*). Si examinem el nombre d'*infractors* sobre el total de *MEINA* vigents (que són de qui tenim més informació) el percentatge total augmenta fins al 39,3%.
- Les característiques específiques del grup d'*infractors* (aquelles que els diferencien de manera significativa del grup general) són:
 - Abans de la seva arribada a Catalunya, han estat més institucionalitzats.
 - Han tingut més nombre de presentacions al Servei d'Urgències de la DGAIA. Aquest punt i l'anterior es poden interpretar en el sentit que els *infractors* han tingut més dificultats en adaptar-se als recursos institucionals que se'ls hagi pogut oferir.
 - Els *infractors* tenen un pitjor coneixement de les dues llengües oficials de Catalunya.

Pel que fa a l'estudi del subgrup d'*infractors* que tenen o que han tingut expedient obert a la DGJJ, podríem destacar les següents conclusions:

- Majoritàriament, els *MEINA* que arriben a Catalunya tenen en primer lloc contacte amb les instàncies de protecció de menors i, temps després, entren en contacte amb la justícia penal. Conseqüentment, interpretem que no venien amb la intenció de delinquir i que, probablement, tampoc tenien aquesta activitat com habitual al seu país.
- Pel que fa al tipus d'infraccions que cometien, presumptament o provada, cal destacar que el 72,53% de delictes i el 45,36% de faltes són contra la propietat. En relació amb el total de delictes, els robatoris amb violència o intimidació tenen un percentatge molt més elevat en el cas dels *MEINA* que en la població general de la DGJJ.
- Pel que fa als programes i mesures que se'ls imposen,³ la mesura d'internament i especialment l'internament cautelar, s'aplica molt més als *MEINA* que a la població general de la DGJJ, mentre que les mesures en medi obert i especialment les mediacions, se'ls apliquen molt menys. Dels 196 menors, 119 subjectes només tenen atribuïts programes presentencials (as-

Los *MEINA infractores*

- Son el 27% del total de la población estudiada: 196 (11,8%) tienen o han tenido expediente abierto en la DGJJ (*MEINA JJ*) y 252 más (15,2%), o han reconocido su participación en algún hecho delictivo, o sabemos por otras fuentes que lo han hecho (*MEINA autoinformados*). Si contabilizamos el número de infractores sobre el total de *MEINA vigentes* (que son de los que tenemos más información) el porcentaje aumenta hasta el 39,3%.
- Las características específicas del grupo de *infractores* (aquellas que los diferencian de manera más significativa del grupo general) son:
 - Antes de su llegada a Cataluña, habían estado más institucionalizados.
 - Ha existido un número más elevado de presentaciones al Servicio de Urgencias de la DGAIA. Esto se interpreta en el sentido de que los *infractores* han tenido más dificultades para adaptarse a los recursos institucionales que se les haya podido ofrecer.
 - Los *infractores* conocen menos las lenguas oficiales de Cataluña.

Respecto a los *MEINA JJ* podemos destacar:

- Mayoritariamente los *MEINA* que llegan a Cataluña tienen su primer contacto con las instancias de protección de menores, y posteriormente entran en contacto con la justicia penal. Consecuentemente, interpretamos que no vienen con la intención de delinquir y que, probablemente, tampoco realizaban esta actividad de un modo habitual en su país.
- Respecto al tipo de infracciones que cometen, presuntamente o de manera probada, destacamos que el 72,5% de los delitos y el 45,4% de las faltas son contra la propiedad. En relación al total de delitos, los robos con violencia o con intimidación tienen un porcentaje mucho más elevado en el caso de los *MEINA* que en el resto de la población en general de la DGJJ.
- En lo referente a los programas y medidas que se les imponen, la medida de internamiento y especialmente la de internamiento cautelar, se aplica mucho más a los *MEINA* que a la población general de la DGJJ, mientras que las medidas de medio abierto y especialmente las mediaciones, se les aplican mucho menos. De los 196 menores, 119 sujetos sólo tienen atribuidos pro-

sensorament tècnic, mesures cautelars, o mediació).

- En relació amb si els *MEINA* compleixen els programes que se'ls imposen, podem dir que majoritàriament sí. Segons les nostres dades: 103 dels 196 *MEINA JJ* han complert tots els programes (148, el 76%, n'ha complert com a mínim un) i només 38 no n'han complert cap (aquests 38 tenien atribuïts exclusivament programes d'assessorament o mediació). El 14% del total de programes (151 programes) ens consta que no s'han pogut iniciar per no presentació i/o il·localització del menor.

gramas presentenciales (asesoramiento técnico, medidas cautelares o mediación).

- En relación a si los *MEINA* cumplen los programas que se les imponen, podemos afirmar claramente que mayoritariamente sí. Según nuestros datos: 103 de los 196 *MEINA JJ* han cumplido todos los programas; 148 (el 76% han cumplido como mínimo uno) y sólo 38 no han cumplido ninguno (estos 38 tenían atribuidos exclusivamente programas de asesoramiento o mediación). El 14% (151 programas) del total de programas, nos consta que no se han podido iniciar por no presentación y/o no localización del menor.

3 Per a més informació sobre les característiques dels programes i mesures que executa la DGJJ es pot consultar la pàgina web d'aquesta Direcció General (<http://www.gencat.net/justicia>) i la Llei orgànica 5/2000, de 12 de gener, reguladora de la responsabilitat penal dels menors.

Butlletins. *Invesbreu* publicats

- 1 *Immigrants i criminalitat a Europa. Els exemples d'Alemanya i Espanya.* Gener 1995
- 2 *La preso pública de Barcelona durant l'etapa isabelina / La casa de correcció de Barcelona (1836-1856).* Gener 1998.
- 3 *El cost de la justícia penal. Privació de llibertat i alternatives.* Febrer 1998.
- 4 *El nen abusat sexualment com a testimoni / Els delictes contra la llibertat sexual relacionats amb menors.* Març 1998.
- 5 *Intel·ligència i personalitat en el procés rehabilitador del delinqüent.* Maig 1998.
- 6 *Salut i presó.* Octubre 1998.
- 7 *La premsa envers la violència juvenil i la presó.* Novembre 1998.
- 8 *El tractament dels agressors sexuals.* Febrer 1999.
- 9 *La victimització a Catalunya l'any 1996.* Abril 1999.
- 10 *Programes aplicats de psicologia comunitària amb personal penitenciari.* Juny 1999.
- 11 *Justícia juvenil: inserció laboral i mesures en medi obert.* Octubre 1999.
- 12 *Reincidència i delinqüència juvenil.* Novembre 1999.
- 13 *Violència domèstica.* Desembre 1999.
- 14 *L'estat de l'adopció a Catalunya (1998-1999).*
- 15 *Maltractaments infantils a Catalunya.* Juny 2000
- 16 *Presó i dones. La incidència dels programes motivacionals en la conducta social. Un estudi evolutiu (1988-2000) a la presó de dones de Barcelona.* Setembre 2000
- 17 *Avaluació d'un programa de tractament per a joves violents.* Novembre 2000
- 18 *Avaluació de l'efectivitat dels programes de tractament amb delinqüents a Europa.* Gener 2001
- 19 *La victimització a Catalunya l'any 1999.* Maig 2001
- 20 *L'arrest de cap de setmana a Catalunya (1996-2000)*
- 21 *Addictes a les drogues i reincidència en el delictes*
- 22 *Maltractaments físics greus a nadons i menors de quatre anys ingressats en centres d'acolliment*
- 23 *Intervenció institucional. Elements per a l'anàlisi en menors infractors o en risc*
- 24 *Els menors estrangers indocumentats no acompanyats (MEINA)*

Edició i producció: Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada
Roger de Flor, 196
Tel. 93 207 31 14
Fax 93 207 67 47
cejfe.dij@gencat.net

Tiratge: 2.500 exemplars

ISSN: 1138-5014
Dip. legal: B-1482-1998